

آیا آیه 100 سوره توبه " والسابقون الاولون ... " شامل همه صحابه می شود ؟

سوال کننده : علی اکبر سلیمی

خلاصه جواب :

اولا : حتي طبق نظر اهل سنت ، این آیه شامل همه صحابه نیست .

ثانیا : مقصود از سابقون زودتر اسلام آوردن نیست بلکه به ایمان و عمل صالح است.

جواب تفصیلی :

در این آیه خداوند سه گروه را مدح نموده است :

1- سابقین اولیه از مهاجرین (مهاجرین اولیه) : (در آیه آمده است من المهاجرین (از مهاجرین) پس شامل همه مهاجرین و متاخرین ایشان نمی شود .

مگر اینکه ادعا کنند کلمه "من" در اصطلاح علم نحو بیانیه است که چنین مطلبي قابل اثبات نیست .

2- سابقین اولیه از انصار : یعنی در کسانیکه در همان ابتدا به یاری رسول خدا آمدند و ایشان را پناه دادند (یاوران اولیه). پس شامل همه انصار و نیز فرزندان ایشان و ... نخواهد شد .

پس در ابتدای این آیه دو گروه را مطرح نمود که یکی از آنها مهاجرین اولیه و دومی یاوران اولیه است که قبل از محکم شدن پایه های حکومت اسلامی اسلام آوردند .

توضیح این دو گروه :

کسانیکه ایمان آورده بر مصیبت ها صبر کرده به مدینه یا حبشه هجرت کردند .

کسانیکه در همان ابتدا حضرت و یاوران ایشان را پناه داده و آماده دفاع از اسلام شدند.

این دو دسته قطعا شامل کسانی می شود که قبل از بدر ایمان آوردند . اما کسانیکه بعد از قوت گرفتن دین و ظهور قدرت آن (در جنگ بدر) ، اسلام آوردند دیگر دلیلی برشمول این آیه در مورد ایشان موجود نمی باشد. و اگر کسی چنین ادعایی داشته باشد باید دلیل ارائه کند .

3- کسانی هستند که با نیکی این دو دسته را تبعیت نمودند.

بنا بر آنچه که در تعریف دو قسم گذشته گفته شد ، این دسته شامل کسانی می شود که بعد از جنگ بدر تا بیعت رضوان یا فتح مکه اسلام آوردند . بنا بر این دیگر شامل کسانیکه در سال نهم (عام الوفود یا سال نمایندگان) اسلام آوردند نخواهد شد.

و دلیل مدح ایشان در این آیه این است که ایشان سیره حسنه دو دسته قبل را پیش گرفته و در همان راه قدم برداشتند .

پس ملاحظه می شود که نمی توان با این آیه عدالت ده هزار صحابه (ای را که اسم ایشان در معاجم ذکر شده است) یا صد هزار (نضری را که در اماکن مختلف رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم را دیده اند اما تنها عددشان در کتب ذکر شده است) نخواهد شد.

مطالبی که ذکر شد آن چیزی است که از ظاهر این آیه به راحتی بدست می آید .

اما اهل سنت با این که ادعا دارند این آیه شامل همه صحابه می شود ، هیچ گونه دلیل و مدرک صحیحی ارائه نکرده و

حتی علمای ایشان در مورد مقصود آیه اختلاف کرده اند :

ابن جوزي حنبلي مي گويد در مورد مقصود اين آيه از سابقين اوليه 6 قول موجود است :

- 1 . کسانی هستند که به دو قبله نماز خوانده اند . اين نظر ابو موسي اشعري و سعيد بن مسيب و ابن سيرين و قتاده است .
- 2 . کسانی هستند که در بيعت رضوان با رسول خدا بيعت نمودند . اين نظر شعبي است .
- 3 . کسانی هستند که در جنگ بدر شرکت داشته اند . اين نظر عطاء بن ابي رياح است .
- 4 . همه صحابه هستند که به سبب صحبت رسول خدا ، به مقام سبقت رسیده اند . اين نظر محمد بن كعب ال القرظي است .
- 5 . مقصود سابقين به ثواب وشهادت است . اين نظر را ماوردي ذکر کرده است .
- 6 . کسانی که قبل از هجرت اسلام آوردند ؛ اين نظر قاضي ابو يعلي است .

زاد المسير: ج3 ص333، بتحقيق محمد بن عبد الرحمن عبد الله، ط. دار الفكر - بيروت.

شبيه همین مطلب در تفسير طبري نیز آمده است.

تفسير الطبري: ج11 ص10، بتحقيق صدقي جميل العطار، ط. دار الفكر - بيروت.

سيوطي نظر هفتمی را بیان می کند که در آن آمده است : سابقين تنهت ابو بكر عمر علي سلمان و عمار ياسر هستند و براي اين مطلب رواياتي را نقل می کند.

الدر المنثور: ج3 ص269، ط. الفتح - جدة.

جدای از این اختلاف ایشان در معنای تابعين نیز اختلاف دارند :

ابن جوزي مي گوید:

کسي که سابقين را همه صحابه دانسته است ، تابعين را همان تابعين صحابه (تابعين اصطلاحي) مي داند . از ابن عباس نیز روايت شده است که مقصود کسانی است که تا روز قیامت به نیکی از ایشان تبعیت کنند .

اما کسي که مي گوید سابقين متقدمين از صحابه هستند مي گوید مقصود از تابعين کسانی است که در روش از ایشان تبعیت کرده اند . فضل سابقين به زودتر انجام دادن است ؛ اگرچه همه صحابه فضل صحبت را برده اند .

عطاء مي گوید : اتباع به احسان آن است که یاد محاسن سابقين بوده و بر ایشان رحمت فرستد

زاد المسير: ج3 ص333.

ابن جرير و سيوطي گفته اند مقصود کسانی است که از مسلمانان تا روز قیامت باقي می مانند.

جامع البيان: ج82 ص120، والدر المنثور: ج3 ص271.

ثعالبي نیز کلام شعبي را نقل کرده که مي گوید:

مقصود از سابقين کسانی است که بيعت رضوان را درک کرده اند و تابعين باحسان ساير صحابه است و البته در اين لفظ تابعين وسایر امت نیز به شرط احسان وارد می شوند

تفسير الثعالبي: ج3 ص208، بتحقيق الدكتور عبد الفتاح أبو سنة، ط. دار إحياء التراث العربي - بيروت.

شوکانی نیز می گوید :

تابعين باحسان کسانی هستند که سابقين از مهاجر و انصار را تبعیت کرده اند . و ایشان صحابه ايهستند که بعد از آنها آمدند و نیز کسانی که بعد از آن تا روز قیامت هستند ؛ و مقصود تابعين اصطلاحي نیست .

و مقصود از "به نیکی" فیدی برای تابعين است . یعنی کسانی که از ایشان تبعیت کردند در حالیکه با اقتدا به سابقين ، در کردار و گفتار ، نیکی را روش خود قرار داده بودند .

فتح القدير: ج2 ص398، ط. عالم الكتب - بيروت.

حال با این همه تفسير مختلف اهل سنت چگونه ادعا می کنند که این آیه به صراحت عدالت همه صحابه را بیان می کند ،

خدا می داند!!!

جدای از همه این مطالب ، ما با استفاده از قرآن می گوئیم که معنای سابق اصلاً زودتر اسلام آوردن نیست بلکه سبقت در ایمان و کارهای نیک است. قرآن در چند جا لفظ سابق را مطرح کرده است :

ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بإِذْنِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ (فاطر 32)

سپس کتاب را به برگزیدگان از بندگانش دادیم پس از ایشان کسانی هستند که به خودشان ظلم نموده اند و از ایشانند میانه روها و از ایشانند کسانی که به سوی نیکی ها با اجازه پروردگارشان سبقت می جویند . این همان فضل بزرگ است .

سَابِقُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ (الحديد 21)

سبقت بگیرید به سوی بخششی از پروردگارتان و بهشتی که وسعت آن مانند وسعت آسمان و زمین است

در همه این آیات سبقت تنها به سوی خیرات و مغفرت الهی مطرح شده است.

اما اصطلاحاً سبقت در اسلام اگر ایمان همراه آن نباشد فائده ای ندارد . چون بسیاری از مسلمانان قبل دیگران اسلام آوردند اما به زور شمشیر .

قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا (سوره حجرات آیه 14)

اعراب گفتند ما ایمان آورده ایم بگو ایمان نیاوردید بلکه بگوئید اسلام آوردیم.

موفق باشید

گروه پاسخ به شبهات

مؤسسه تحقیقاتی حضرت ولی عصر (عج)